

Nr 3

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om statlig krigsförsäkring; given Stockholms slott den 11 december 1959.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om statlig krigsförsäkring.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny lag om statlig krigsförsäkring, som skall ersätta 1939 års lag i ämnet. Förslaget, som i huvudsak innefattar en redaktionell modernisering av nuvarande bestämmelser, är utformat som en permanent beredskapslag av fullmaktskaraktär.

Avsikten är att den statliga krigsförsäkringsverksamheten — liksom fallet var under det andra världskriget — skall handhavas av en särskild krigsförsäkringsnämnd. Det föreslås av beredskapsskäl, att sådan nämnd tillsettes redan i samband med ikraftträdandet av den nya lagen.

Förslag
till
lag om statlig krigsförsäkring

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—4 §§ äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen förordna att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet.

2 §.

Staten äger meddela transportförsäkring mot krigsrisk samt mot risk att egendom lägges under embargo eller uppbringas eller genom annan dylik åtgärd anhålles av främmande stat eller av den, som där tillvällat eller söker tillvälla sig makten. Mot samma risker må försäkring meddelas även av egendom, som lagrats i utlandet för införsel till riket.

Staten må ock åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag meddela återförsäkring av försäkring, varom i första stycket förmåles, av transportförsäkring i övrigt samt av brandförsäkring.

Med avseende å statlig försäkring, som avses i första stycket, skall lagen om försäkringsavtal icke äga tillämpning.

3 §.

Riksförsäkringsanstalten och bolag, som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, äga att för olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbar å fartyg eller annat transportmedel tjänstgörande person, meddela försäkring till högre ersättningsbelopp samt med ersättningar av annan art än eljest. Bolag, som nyss sagts, må med delägare i bolaget sluta avtal om försäkring för olycksfall, varom här är fråga, att gälla för annan tid eller träda i kraft vid annan tidpunkt än i 43 § samma lag stadgas.

4 §.

Staten må åt riksförsäkringsanstalten eller bolag, som avses i 3 §, meddela återförsäkring av försäkring, som anstalten eller bolaget meddelat.

5 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit av trycket i Svensk författningssamling.

Genom denna lag upphäves lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall hänvisningen i stället gälla den bestämmelsen.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 6 november 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga angående *ny lag om statlig krigsförsäkring* samt anför därvid följande.

Nuvarande lagstiftning

Den av enskilda försäkringsföretag bedrivna verksamheten för försäkring mot krigsrisker är icke anpassad för de påfrestningar som uppstår om vårt land drages in i krig eller eljest mera kännbart beröres av ett krigsutbrott. Under såväl det första som det andra världskriget ansågs därför nödvändigt att staten trädde till för att genom särskild försäkring täcka de av krigsförhållandena starkt ökade riskerna främst i fråga om transportförsäkring och viss återförsäkring. Statens befogenheter att meddela sådan försäkring regleras alltså i den från tiden för det andra världskrigets utbrott kvarstående *lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.* (ändr. SFS 1940: 942, 1942: 369 och 1954: 166).

Enligt 1 § första stycket krigsförsäkringslagen äger staten vid krig, krigsfara eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden meddela transportförsäkring mot krigsrisk samt eljest mot risk att egendom lägges under embargo eller uppbringas eller genom annan dylik åtgärd anhålles av främmande stat eller av den, som där tillvällat eller söker tillvälla sig makten. Försäkring mot nu angivna risker kan även meddelas beträffande egendom, som lagrats i utlandet för införsel till riket. Statlig försäkring som meddelas enligt dessa regler är undantagen från tillämpning av lagen om försäkringsavtal. Enligt paragrafens andra stycke äger staten vidare under nyss angivna förhållanden meddela återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag av försäkring, som ovan nämnts, av transportförsäkring av annat slag samt av brandförsäkring. — Enligt lagrummets ursprungliga lydelse gavs möjlighet endast till transportförsäkring mot krigsrisk. Genom lagändringen år 1940 utvidgades området för den statliga krigsförsäkringen att omfatta även risk för uppbringande av egendom eller liknande åtgärder. Lagändringen år 1942 innebar, att försäkringen kunde avse också varor, som lagrats i utlandet

för införsel till riket. År 1954 slutligen infördes bestämmelsen om återförsäkring av brandförsäkring.

Enligt 2 § första stycket äger riks-försäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen — under extraordinära förhållanden som förut sagts — för olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbar å fartyg eller annat transportmedel tjänstgörande person, meddela försäkring till högre ersättningsbelopp samt med ersättningar av annan art än eljest. Enligt lagrummet äger vidare bolag, som nyss nämnts, sluta avtal med delägare i bolaget om försäkring för olycksfall, varom här är fråga, att gälla för annan tid eller träda i kraft vid annan tidpunkt än som skulle följa av lagen om försäkring för olycksfall i arbete. Nämda lag har sedermera ersatts av lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring.

Enligt andra stycket samma paragraf äger staten, förutsatt att sådana utomordentliga förhållanden råder som förut nämnts, åt riks-försäkringsanstalten eller ömsesidigt socialförsäkringsbolag meddela återförsäkring av försäkring, som anstalten eller sådant bolag meddelat.

Tillämpningen av 1 och 2 §§ förutsätter särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Under tid, då riksdagen är samlad, må jämlikt 3 § sådant förordnande givas allenast med riksdagens samtycke. Då riksdagen ej är samlad, äger Kungl. Maj:t meddela förordnande för tiden till dess trettio dagar förflutit från det riksdagen sammanträtt.

Tillämpningsföreskrifter utfärdas av Kungl. Maj:t med stöd av 4 § i lagen.

Krigsförsäkringslagen var i tillämpning under krigsåren och den närmaste tiden därefter. Genom kungörelser den 3 september 1939 (nr 597) och den 6 oktober samma år (nr 689) förordnades sålunda, att staten tills vidare fick meddela försäkring och återförsäkring jämlikt 1 § krigsförsäkringslagen. Efter utvidgningarna av försäkringsområdet 1940 och 1942 utfärdades den 22 november 1940 (nr 943) respektive den 12 juni 1942 (nr 370) däremot svarande förordnanden. Enligt kungörelse den 13 december 1946 (nr 752) upphörde tillämpningen av 1 § krigsförsäkringslagen att gälla med utgången av år 1946.

Beträffande 2 § lagen förordnade Kungl. Maj:t den 20 oktober 1939 (nr 747), att i paragrafens andra stycke avsedd återförsäkring fick tills vidare meddelas av staten. Förordnandet har formellt icke upphävts men i praktiken satts ur kraft.

Krigsförsäkringslagen har under senare tid icke tillämpats.

Genom kungörelse den 3 september 1939 (nr 596) har meddelats *närmare föreskrifter angående tillämpningen av krigsförsäkringslagen*.

Enligt kungörelsen skall frågor angående krigsförsäkring handläggas och avgöras av en särskild nämnd, statens krigsförsäkringsnämnd.

Krigsförsäkringsnämnden skall bestå av minst fem och högst nio ledamöter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t. Nämndens beslut i försäkringsfråga kan icke överklagas.

Av särskild betydelse är 3 § kungörelsen, vilken — efter ändringar den 20 oktober 1939 (nr 748) och den 3 december 1943 (nr 810) — stadgar, att försäkring och återförsäkring, som avses i 1 § krigsförsäkringslagen, må beviljas allenast när så prövas vara av väsentlig betydelse för tillförseln av förnödenheter eller eljest för vidmakthållande av handel eller annan näring. Utan dylik prövning må dock försäkring beviljas för sådant sjösatt men ännu ej färdigbyggt fartyg samt sådant upplagt fartyg — jämte tillbehör — som undantagits från bestämmelserna i lagen den 21 juni 1940 om krigsskadeersättning. Sistnämnda lag är numera ersatt av lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom.

Krigsförsäkringsnämnden upphörde vid utgången av år 1946 med sin försäkringsgivande verksamhet. Den upplöstes i juli 1948, varvid uppdrogs åt särskilt utsedda likvidatorer att avveckla rörelsen. Likvidationen är nu praktiskt taget slutförd.

Beträffande den del av den statliga krigsförsäkringen som rör sjöfartens skydd har det ansetts viktigt ur beredskapssynpunkt, att visshet redan på förhand föreligger om att fartyg och varor liksom även befäl och besättning vid ett plötsligt krigsutbrott blir skyddade genom den av staten garanterade försäkringen. Före det senaste kriget bemyndigades därför krigsförsäkringsnämnden att sluta vissa återförsäkringsavtal dels rörande kasko-, intresse- och varuförsäkring, dels ock rörande försäkring för olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbade å fartyg eller annat transportmedel tjänstgörande person. Dylikt återförsäkringsavtal, vanligen benämnt *krigsutbrottsavtal*, slöts år 1939 rörande kasko-, intresse- och varuförsäkring. Det upphörde att gälla i och med att krigsförsäkringen i dessa hänseenden övertogs av staten. Något avtal rörande återförsäkring för olycksfall blev däremot aldrig slutet. Krigsförsäkringen på sistnämnda område handhades under hela kriget förutom av riksförsäkringsanstalten av svenska olycksfallsförsäkringsbolagens pool för krigsolycksfallsförsäkring. Beträffande riksförsäkringsanstaltens krigsförsäkringar ägde dock under kriget i viss omfattning återförsäkring rum hos krigsförsäkringsnämnden.

I samband med att den statliga krigsförsäkringsverksamheten efter kriget upphörde bemyndigades krigsförsäkringsnämnden att med de privata försäkringsanstalterna eller sammanslutningar av sådana anstalter träffa nytt avtal som skulle ersätta 1939 års krigsutbrottsavtal (se prop. 338/1946). Det nya avtalet kom sedermera till stånd i december 1946 och gäller sedan den 1 januari 1947. Enligt det nya avtalet med sjöassuradörerna övertar staten i händelse av utbrott av ett krig, som är ägnat att i väsentlig grad beröra svensk handel och sjöfart, automatiskt hela ansvaret för de av försäkringsgivaren tecknade krigsförsäkringarna med retroaktiv verkan från fientligheternas öppnande. Det har denna gång icke ansetts erforderligt att ge avtalet formen av ett återförsäkringsavtal, utan staten träder vid krigsutbrottet direkt in såsom försäkringsgivare. Bolagen har endast att till krigsförsäkringsnämnden inom 30 dagar anmäla samtliga vid krigsutbrottet löpande krigsrisker.

Under senare tid har med krigsutbrottsavtalet sammanhörande frågor handhäfts närmast av kommerskollegium.

Förslag till ny krigsförsäkringslag

I skrivelse den 15 december 1958 till Kungl. Maj:t har riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anmält att nämnden verkställt översyn av krigsförsäkringslagen och upprättat förslag till ny lag i ämnet. Förslaget redovisas närmare i en skrivelsen bifogad inom nämnden utarbetad *promemoria* angående vissa ändringar i lagen om statlig krigsförsäkring.

I promemorian erinrar riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap om att man vid tillkomsten av krigsförsäkringslagen framhöll hur statlig krigsförsäkringsverksamhet under det första världskriget länt till utomordentlig nytta och att man fann anledning saknas att i huvuddragen frånga den organisation av verksamheten, som då tillämpats. Även erfarenheterna av verksamheten under det andra världskriget måste enligt riksnämnden anses synnerligen gynnsamma. Härvidlag hänvisar nämnden till den redogörelse i ämnet, som intagits i översikten »Kristidspolitik och kristidshushållning i Sverige under och efter andra världskriget» (SOU 1952: 50, sid. 1051—1069). Nämnden uttalar, att det mot bakgrunden av vunna erfarenheter under två världskrig lär vara ställt utom tvivel, att en statlig medverkan i krigsförsäkringssammanhang även under framtida ofredsförhållanden blir av största värde.

Riksnämndens förslag till ny lag innefattar en i huvudsak redaktionell modernisering av gällande regler. Den viktigaste ändringen hänför sig till de inledande bestämmelserna om förutsättningarna för lagens tillämpning. Förslaget har på denna punkt utformats såsom en permanent fullmaktslag efter mönster från de beredskapslagar som tillkommit på senare tid. Nämnden framhåller att det under oroliga utrikespolitiska förhållanden är särskilt angeläget att krigsförsäkringen utan minsta dröjsmål genomföres. Enligt nämndens mening bör vid krig lagbestämmelserna automatiskt träda i tillämpning. Vid krigsfara och andra utomordentliga förhållanden bör Kungl. Maj:t äga förordna om deras tillämpning.

Vad beträffar den organisatoriska sidan förordar riksnämnden, att en krigsförsäkringsnämnd på nytt tillsättes med uppgift att handlägga beredskapsfrågor rörande den statliga krigsförsäkringen. Det påpekas, att företrädare för försäkringsväsendet för riksnämnden framhållit önskvärdheten av att en krigsförsäkringsnämnd inrättas såsom beredskapsorgan redan i fredstid och därvid åberopat vissa aktuella frågor rörande bl. a. tolkningen av gällande krigsutbrottsavtal. Sedan numera ny lag om ersättning för krigsskada å egendom trätt i kraft har en sådan nämnd även uppgifter med avseende på samordningen mellan krigsförsäkringen och krigsskadeskyddet. Åt en krigsförsäkringsnämnd bör även, anför riksnämnden, uppdragas att handhava med krigsutbrottsavtalet sammanhörande frågor. Det torde också få ankomma på en ny nämnd att uppgöra förslag till tillämpningskungörelse till krigsförsäkringslagen.

Den nya krigsförsäkringsnämnden bör enligt riksnämnden i fredstid bestå av, förutom ordförande, en representant för en var av följande fem intressegrupper, nämligen kasko- och varuförsäkringsintressena samt sjöfarts-, export- och importintressena. Om krigsförsäkringslagen sättes i tillämpning, anser riksnämnden, att krigsförsäkringsnämnden bör utökas med representanter för personförsäkringsintressen och eventuellt även för andra intressen.

Remissyttranden över riksnämndens förslag

Över riksnämndens förslag har, efter remiss, *yttranden* avgivits av statskontoret, försäkringsinspektionen, statens krigsskadenämnd, sjöfartsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, kommerskollegium, riksförsäkringsanstalten, likvidatorerna i statens krigsförsäkringsnämnd, Sjöassuradörernas förening, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Sveriges allmänna exportförening.

Sjöfartsstyrelsen har bifogat yttranden från Svenska sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening, Svenska maskinbefälsförbundet, Svenska stewardsföreningen, Sveriges redareförening och Rederiföreningen för mindre fartyg. Kommerskollegium har bilagt utlåtanden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg och handelskammaren i Gävle.

Riksnämndens förslag till ny krigsförsäkringslag vinner i allt väsentligt anslutning från remissinstanserna. Från flera håll vitsordas betydelsen av statens medverkan för att ordna en effektiv krigsförsäkring. Allmänt understrykes vikten av att lagen kan sättas i tillämpning med kort varsel.

Försäkringsinspektionen och *sjöfartsstyrelsen* erinrar om erfarenheterna av krigsförsäkringsverksamheten under de två världskrigen och understryker betydelsen av att staten medverkar på detta område även under framtida ofredsförhållanden.

Kommerskollegium tillstyrker förslaget att den nya lagen ges karaktären av en permanent fullmaktslag. Kollegium har icke något att erinra mot att lagen i sin helhet automatiskt skall träda i tillämpning vid krig samt att Kungl. Maj:t under de förutsättningar som angivits i lagförslaget kan sätta lagen i tillämpning vid krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. De betänkligheter som eljest kan göra sig gällande beträffande fullmaktslagar är enligt kollegiets mening knappast aktuella i detta sammanhang, eftersom en lagstiftning av detta slag icke — såsom fallet är med andra fullmaktslagar — innebär några ingrepp i den enskildes frihet och egendom.

I yttrandena från *försäkringsgivareorganisationerna* understrykes särskilt betydelsen av att lagen automatiskt träder i tillämpning om landet indrages i krig samt i beredskapslägen snabbt kan sättas i tillämpning. — Samma synpunkter framföres även av *Sveriges allmänna exportförening* och ett par handelskammare.

Luftfartsstyrelsen anför att riksnämndens förslag synes på ett tillfredsställande sätt tillgodose luftfartens speciella intressen. Styrelsen framhåller, att luftfarten vid vissa avspärningstillstånd kan komma att bli det enda möjliga transportsättet för oundgängliga person- och varutransporter till och från riket.

Riksförsäkringsanstalten vänder sig mot att riksnämnden i sitt lagförslag bibehållit bestämmelserna i 2 § första stycket gällande lag, enligt vilket lagrum anstalten och socialförsäkringsbolagen medgivits rätt att för olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbar å fartyg eller annat transportmedel tjänstgörande person, meddela försäkring till högre ersättningsbelopp samt med ersättningar av annan art än eljest. Anstalten anför, att motivet till en lagstiftning av här ifrågavarande karaktär främst torde vara landets behov av att vid utomordentliga förhållanden som medför exceptionella risker för fartyg och andra transportmedel bereda sjöfolk m. fl. ett så högt försäkringsskydd, att samfärdseln icke försvåras på grund av personalbrist. I en krigssituation, då Sverige icke är indraget i kriget, kan det för förverkligande av ett sådant intresse enligt anstaltens mening otvivelaktigt vara betydelsefullt, att ett dylikt högre försäkringsskydd står till buds. I ett krigsläge av denna art får nämligen de berörda personalkategorierna antagas vara i förhållande till den alldeles övervägande majoriteten av befolkningen utsatta för särskilda risker. Riksförsäkringsanstalten har därför intet att erinra mot en lagstiftning av ovan angiven innebörd, med giltigheten begränsad till krigiska konflikter, i vilka Sverige icke deltagit. Däremot finner anstalten sig icke för närvarande kunna tillstyrka, att bestämmelser av detta slag göres tillämpliga vid ett krig, i vilket Sverige deltagit. Den totala krigsföring, som man numera har att räkna med, måste enligt anstaltens mening antagas medföra utomordentliga risker icke endast för personal, som tjänstgör å transportmedel, utan även för stora grupper av befolkningen i övrigt, exempelvis personer, som arbetar inom krigsviktiga industrier, inom kraftförsörjning, i stationstjänst inom transportväsendet, i polisväsende och brandskydd, inom civilförsvaret osv. Alla sådana särskilt riskfyllda uppgifter kommer att kräva personella insatser. Givetvis kommer även krigsmakten att kräva en omfattande insats av personal. Något försäkringsskydd för krigsskada vid sådant krigsfall har ännu icke tillskapats för vare sig krigsmaktens personal eller andra för krigsrisker utsatta befolkningsgrupper; varken militärsättningsförordningen eller lagen om yrkesskadeförsäkring är nämligen tillämplig å krigsskada. Enligt riksförsäkringsanstaltens mening bör en ny lagstiftning om ett särskilt försäkringsskydd för sjöfolk m. fl. i krig, vari Sverige är indraget, icke antagas, förrän frågan om det ekonomiska skyddet i en dylik situation för andra här avsedda grupper blir löst. Riksförsäkringsanstalten har icke funnit sig övertygad om att härvid personal, som tjänstgör å fartyg eller annat transportmedel, bör tillförsäkras högre ekonomiskt skydd än exempelvis krigsmaktens personal. En sådan särställning skulle leda till att den, som erhåller frikallelse från militärtjänst exempelvis inom marinen för tjänst-

göring inom handelsflottan, därigenom tillförsäkras större ekonomiskt skydd för krigsskada än vid tjänstgöring å ett krigsfartyg.

Remissinstanserna har allmänt godtagit riksnämndens förslag att tillsätta en krigsförsäkringsnämnd i samband med att den nya lagen antages. Från flera håll understrykes starkt behovet ur beredskapssynpunkt av att krigsförsäkringsnämnden snarast träder i verksamhet.

Statens krigsförsäkringsnämnds likvidatorer erinrar om att det s. k. krigsutbrottsavtalet automatiskt träder i kraft vid krig eller krigsfara och att det ankommer på en blivande krigsförsäkringsnämnd att handlägga därmed förknippade frågor samt att därefter bedriva statlig krigsförsäkringsverksamhet. Det är emellertid enligt likvidatorerna icke praktiskt möjligt för krigsförsäkringsnämnden att på ett ändamålsenligt sätt bedriva denna verksamhet utan ett omfattande förberedelsearbete. Likvidatorerna erinrar i detta sammanhang bl. a. om frågan om nyordning av de svenska varvens försäkringar av sina nybyggnader, speciellt för utländska beställare — ett spörsmål som redan föregående år funnit sin lösning i våra nordiska grannländer. Vidare nämnes att det existerande samarbetsavtalet mellan Scandinavian Airlines System (SAS) och Swissair aktualiserat frågan om krigsförsäkring av de av SAS disponerade schweiziska flygplanen. — *Sjöassuradörernas förening* hänvisar till erfarenheterna från det senaste världskrigets utbrottsskede, vilka enligt föreningens mening bestyrker vikten av att en krigsförsäkringsnämnd finnes färdigorganiserad och funktionsduglig redan innan en krigssituation inträder.

Statens krigsskadenämnd understryker särskilt behovet av att olika samordningsproblem med avseende på krigsskadeskyddet och krigsförsäkringen snarast löses. Nämnden erinrar i detta sammanhang om de uttalanden som bl. a. vid riksdagsbehandlingen av förslaget till den nya lagen om ersättning för krigsskada å egendom gjordes om vikten av att redan i fredstid erforderligt organisatoriskt förberedelsearbete utfördes. — *Statskontoret* anför, att ifrågavarande arbetsuppgifter svårligen kan anförtros åt något befintligt statligt organ med hänsyn till det behov av särskild försäkringsteknisk expertis som föreligger. Ämbetsverket vill därför icke motsätta sig att krigsförsäkringsnämnden inrättas redan i fredstid.

Den föreslagna sammansättningen av krigsförsäkringsnämnden tillstyrkes eller lämnas utan erinran i flertalet remissyttranden. Från några remissinstanser föreslås emellertid, att nämnden kompletteras med företrädare för ytterligare intressen.

Luftfartsstyrelsen föreslår sålunda att i krigsförsäkringsnämnden får ingå en representant för luftfartens intressen. — *Sjöassuradörernas förening* anser med hänsyn till kaskoförsäkringsmarknadens struktur, att praktiska skäl talar för att kaskoförsäkringsintressena erhåller representation i nämnden från såväl försäkringsaktiebolagen som de ömsesidiga försäkringsbolagen.

Svenska sjöfolksförbundet och *Svenska stewardsföreningen* anför att, om

krigsförsäkringslagen sättes i tillämpning, krigsförsäkringsnämnden bör utökas med representanter för de ombordanställdas organisationer.

Sveriges allmänna exportförening erinrar om den utökning av representantskapet i nämnden som enligt förslaget skall ske därest krigsförsäkringslagen sättes i tillämpning. Föreningen pekar i detta hänseende på landtransport-, lufttransport- samt speditiönsintressena. Föreningen utgår från att det — även om någon utökning av nämndens ledamöter i förhållande till förslaget för närvarande ej befinnes påkallad — kommer att sörjas för att representanter för nyssnämnda och andra ifrågakommande intressegrupper får tillfälle att i lämplig form göra sina synpunkter hörda i samband med nämndens verksamhet även i fredstid.

Departementschefen

Genom den gällande lagen om statlig krigsförsäkring har Kungl. Maj:ts givits befogenhet att under krigsförhållanden meddela vissa försäkringar mot krigsrisker, i första hand i fråga om transportförsäkring och återförsäkring. Lagen var i tillämpning under det andra världskriget och de närmaste åren därefter. Erfarenheterna av den statliga krigsförsäkringsverksamheten är omvittnat utomordentligt goda och det torde icke råda delade meningar om att statens medverkan på detta område är nödvändig för att trygga folkförsörjningen i en krigssituation som allvarligt berör vårt land.

1939 års lag är numera delvis föråldrad och det förslag till ny lagstiftning som framlagts av riksnämnden syftar i första hand till en modernisering. Förslaget har i stort sett godtagits vid remissbehandlingen, och jag anser det nu böra läggas till grund för en ny lag i ämnet. Till den närmare utformningen av denna ämnar jag återkomma i det följande.

Såsom förut nämnts handhades på sin tid den statliga krigsförsäkringsverksamheten av en särskild nämnd, krigsförsäkringsnämnden. Nämnden upphörde strax efter krigets slut med sin försäkringsverksamhet och upplöstes under 1948. Riksnämndens förslag innehåller icke några principiella förändringar av organisationen för tillämpningen av den nya lagen. Försäkringsverksamheten är tänkt att såsom tidigare åvila en särskild krigsförsäkringsnämnd. Av beredskapsskäl föreslår riksnämnden att krigsförsäkringsnämnden tillsättes redan i samband med att den nya lagen träder i kraft. Förslaget har i denna del vunnit enhällig anslutning bland remissinstanserna.

En förutsättning för att den statliga krigsförsäkringen i en krissituation skall kunna effektivt träda in är att viktigt förberedelsearbete undanflyttas. Delvis är det fråga om att uppdraga gränserna för försäkringsområdet. Även planläggningen för en samordning av den statliga krigsförsäkringen med det krigsskadeskydd som åtnjutes enligt lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom är en angelägen uppgift som måste lösas på ett förberedande stadium. Till detta kommer bl. a. aktuella spörsmål rörande statens övertagande av krigsriskansvaret i fråga om annan transportförsäkring än sjöförsäkring. Ifrågasvarande beredskapssupp-

gifter är, såsom statskontoret påpekat, av speciellt försäkringsteknisk natur och kan icke lämpligen uppdragas åt något redan förefintligt organ utan torde få ankomma på den myndighet som anförtros tillämpningen av den tillämnade lagen. Vägande skäl talar sålunda även enligt min mening för att den nya krigsförsäkringsnämnden träder i verksamhet snarast möjligt. Av det nyss sagda följer, att nämnden bör övertaga den funktion som kommerskollegium för närvarande utövar såsom statens företrädare i frågor rörande den statliga krigsförsäkringen.

Beträffande krigsförsäkringsnämndens sammansättning föreslår riksnämnden en mera begränsad representation i fredstid och att komplettering sker om krigsförsäkringslagen skulle sättas i tillämpning. På beredskapsstadiet skall krigsförsäkringsnämnden enligt förslaget bestå av ordförande och fem ledamöter, vilka representerar kaskoförsäkrings- och varuförsäkringsintressena samt sjöfarts-, export- och importintressena. Under remissbehandlingen har önskemål framkommit att även en representant för luftfarten får ingå i nämnden. För egen del vill jag understryka vikten av att krigsförsäkringsnämndens beredskapsorganisation icke utbygges utöver vad som oundgängligen krävs för att nämnden skall kunna fullgöra sina förberedande uppgifter. Vad riksnämnden härutinnan föreslagit synes mig vara ett minimum och jag är medveten om att åtskilliga spörsmål som kommer att möta krigsförsäkringsnämnden i dess arbete är av den natur att de kan motivera representation i nämnden av andra intressen, bl. a. luftfartsintressena. Till en början synes dock lämpligt att stanna vid den sammansättning av krigsförsäkringsnämnden som riksnämnden föreslagit. Några svårigheter att tillföra nämnden nödig sakkunskap från icke representerade intresseområden synes icke behöva föreligga.

I det läge att krigsförsäkringslagen träder i tillämpning torde vara nödvändigt att bredda representationen i krigsförsäkringsnämnden. Frågan om hur nämnden då skall vara sammansatt för att kunna fungera på effektivast möjliga sätt bör lösas bl. a. med ledning av den beredskapsplanläggning av krigsförsäkringsverksamheten som utgör en av nämndens första uppgifter. Först sedan denna planläggning slutförts torde det vara möjligt att närmare bedöma nämndens sammansättning i ett tillämpningsskede.

Kostnaderna för krigsförsäkringsnämndens verksamhet i fred torde få bestridas från tionde huvudtitelns förslagsanslag till Kostnader för vissa nämnder m. m.

På grundval av riksnämndens förslag har inom handelsdepartementet upprättats förslag till *lag om statlig krigsförsäkring*. Förslaget torde såsom *Bilaga*¹ få fogas till detta protokoll. Jag övergår nu till att redogöra för lagförslaget.

1 §.

Gällande krigsförsäkringslag är av permanent natur. För att de materiella bestämmelserna skall kunna tillämpas fordras särskilt förordnande av

¹ Bilagan, som frånsett en mindre jämkning av redaktionell natur överensstämmer med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utelämnats.

Kungl. Maj:t. Sådant förordnande om tillämpning förutsätter att riket befinner sig i krig eller krigsfara eller att eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden råder. Är riksdagen samlad skall förordnande meddelas först sedan riksdagens samtycke inhämtats. I annat fall äger Kungl. Maj:t ensam förordna om tillämpning intill viss begränsad tid räknad från det riksdagen sammanträtt. Kungl. Maj:ts befogenhet att ensam meddela förordnande torde dock ha mist sin betydelse, enär riksdagen numera anses samlad hela året (se särskilda utskottets utlåtande nr 1/1948 s. 24 och 27).

Riksnämndens förslag innefattar en modernisering av lagens fullmaktskonstruktion i enlighet med vad som numera gäller för flera beredskapslagar. Sålunda skall enligt förslaget den tillämnade lagen automatiskt träda i tillämpning när riket indrages i krig. Vid krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreslås att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om tillämpning av lagens bestämmelser. Sådant förordnande skall enligt vanligt mönster underställas riksdagen för godkännande.

Vad riksnämnden föreslagit angående förutsättningarna för lagens sätande i tillämpning har allmänt godtagits av remissinstanserna.

Erfarenheten visar att även relativt avlägsna krigshändelser oväntat kan utgöra ett allvarligt hot mot våra transportleder och därmed vår varuförsörjning. I ett sådant plötsligt uppkommande krisläge måste den statliga krigsförsäkringen snabbt kunna träda i funktion. Det är därför av vikt att lagstiftningen utan dröjsmål kan utnyttjas icke blott vid krig eller krigsfara som direkt berör vårt land utan även i andra lägen, där krigsförhållanden ute i världen medför betydande krigsrisker för vår transportapparat. Jag tillstyrker därför den utformning av lagens inledande bestämmelser som riksnämnden föreslagit.

2 §.

Riksnämndens förslag innebär att de i 1 § gällande lag upptagna bestämmelserna om försäkringsverksamheten utan saklig ändring överföres till den nya lagen. Förslaget har icke föranlett någon erinran under remissbehandlingen och jag biträder detsamma. I departementsförslaget har bestämmelserna intagits närmast efter den inledande paragrafen.

3 §.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen innehåller 2 § nuvarande krigsförsäkringslag bestämmelser om olycksfallsförsäkring avsedd att komplettera den gängse obligatoriska försäkringen för skada till följd av olycksfall i arbetet. I sistnämnda hänseende gäller numera lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring vilken ersatt 1916 års olycksfallsförsäkringslag. Med hänsyn till de risker för krigsolycksfall för vilka de som har sitt arbete förlagt ombord på fartyg är utsatta, finns vidare sedan tiden före det andra världskriget särskilda bestämmelser om krigsförsäkring för de ombordanställda. Nu upptages reglerna härom i lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. Genom denna lag utvidgas det

försäkringsskydd, som yrkesskadeförsäkringslagen erbjuder, till att avse krigsolycksfall icke blott i arbetet utan även utom arbetet. Vidare kompletteras yrkesskadeförsäkringslagens ersättningsregler med särskilda bestämmelser, som medför att försäkringsskyddet för den ombordanställda blir mer omfattande.

Det är att märka, att varken yrkesskadeförsäkringslagen eller 1954 års lag om krigsförsäkring för sjömän är tillämplig i fråga om skada som orsakats av krigsåtgärd under krig vari Sverige befinner sig. Ytterligare må nämnas, att man vid tillkomsten av 1939 års lag om statlig krigsförsäkring framhöll att behov kunde tänkas uppkomma av särskild krigsolycksfallsförsäkring även i fråga om andra transportmedel än fartyg.

Gentemot riksnämndens förslag att till den nya lagen överföra den nuvarande befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna om utvidgat försäkringsskydd mot krigsolycksfall har riksförsäkringsanstalten riktat den anmärkningen att befogenheten icke bör gälla i det läge att riket befinner sig i krig. I en sådan situation är enligt anstaltens mening riskerna även för annan personal än sådan som tjänstgör på transportmedel så stora att någon särställning i försäkringshänseende för transportmedlens personal icke är befogad. För egen del kan jag icke helt dela anstaltens synpunkter. Det är nämligen icke möjligt att på förhand med någon säkerhet bedöma hur förhållandena kommer att gestalta sig vid ett krig, i vilket vårt land är indraget. Man kan tänka sig ett läge, då personal ombord på fartyg och andra transportmedel även när vårt land indragits i krig får anses avsevärt mer utsatt för olycksrisker än andra jämförbara grupper medborgare. Som en beredskapsåtgärd synes därför böra bibehållas den möjlighet nuvarande lagstiftning erbjuder att även vid ett krig i vilket vårt land blivit indraget anordna ett rimligt krigsförsäkringsskydd för sjöfolket och likställda grupper. Jag förordar således att riksnämndens förslag följes på denna punkt.

4 §.

Enligt 2 § andra stycket nuvarande lag öppnas möjlighet för staten att meddela återförsäkring av försäkring, som riksförsäkringsanstalten eller ömsesidigt socialförsäkringsbolag meddelat. Samma återförsäkringsmöjlighet bör även stå till buds enligt den blivande lagen. I departementsförslaget har bestämmelse härom upptagits under en särskild paragraf.

5 §.

I överensstämmelse med vad nu gäller torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter till lagen.

Lagens ikraftträdande.

Med hänsyn till att lagen skall ligga till grund för den fortsatta planeringen för den statliga krigsförsäkringsverksamheten torde den böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det inom handelsdepartementet upprättade lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Pierre Vinde

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 december 1959.

Närvarande:

justitieråden **BECKMAN,**
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet **NEVRELL.**

Enligt lagrådet den 19 november 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 6 november 1959, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om statlig krigsförsäkring.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen Göran Borggård.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Trygve Hellners

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
11 december 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, lagrådets den 4 december 1959 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 6 november 1959 remitterade förslaget till lag om statlig krigsförsäkring.

Med förmälan att förslaget av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden, att detsamma måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas 1960 års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Björn Bergman